

אל-קאעדה וטרור המתאבדים – החזון והמעש

יורם שוייצר

מבוא

טרור המתאבדים אינו תופעה חדשה בהיסטוריה של הטרור המודרני. תנועת חזבאללה בלבנון השתמשה בו לראשונה, ובעקבותיה אימצו את דפוס הפעולה הזו גם ארגונים אחרים ברחבי העולם. המאפיין את טרור המתאבדים המודרני, להבדיל מפיגועי ההתאבדות שהיו במשך ההיסטוריה מהמאה הראשונה לספירה עד המחצית השנייה של המאה העשרים, הוא שפיגועי ההתאבדות האחרונים בוצעו באמצעות שימוש בחומרי נפץ שנישאו על גופו של המתאבד או על גבי פלטפורמה ניידת כלשהי שנהג המתאבד לתוך מטרתו ופוצץ את עצמו עמה.

15 שנים בערך לאחר שהוכנס טרור המתאבדים לרפרטואר הטרור העולמי אימץ אותו גם ארגון אל-קאעדה והפך אותו לסמלו המסחרי. הארגון שיפר את אופן הפעלתו של טרור המתאבדים והעניק לו משמעות דרמטית, ולעתים אף קטלנית הרבה יותר מזו שהייתה מוכרת עד אותה עת. הבנת דרך התנהלותו של אל-קאעדה בתחום הטרור, בדגש על טיפוח והפצת טרור המתאבדים, טמונה בהבנת הקוד האידאולוגי ותפיסת ההפעלה והניהול הפרקטי שלו, אשר תואמים זה את זה. הלימה זו עוברת כחוט השני ברטוריקה האידאולוגית והתעמולתית שמנהיגי הארגון מפרסמים, ובה הם מבטאים את השקפת עולמם הסלאפיסטית-ג'האדיסטית, ובה בעת היא מוגשמת בדרך ביצוע פעולות הטרור של אל-קאעדה, הנוקט טרור ראוותני וקטלני במיוחד באמצעות מחבלים מתאבדים. חשוב לציין כי מכיוון שאל-קאעדה רואה בעצמו אוונגרד ומורה דרך לשותפיו לדרך הג'האד העולמי, הוא מבקש, מתוקף מעמדו המיוחד, להנחיל למוסלמים ברחבי העולם את השקפת עולמו המיליטנטית בכלל ואת הדרך לניהול נכון של המאבק המזוין באמצעות מתאבדים בפרט. עם זאת, אל-קאעדה אינו דורש כי כל אלה הפועלים

יורם שוייצר הוא ראש פרויקט הטרור והלוחמה בעצימות נמוכה וחוקר בכיר במכון למחקרי ביטחון לאומי.

במחנה "הג'האד העולמי" יסורו למרותו ויצייתו לפקודותיו, אלא להפך, הוא מעודד אותם לפעול על פי דרכם כדי להגשים ביחד את הייעוד של הג'האד העולמי אשר הוא מטיף לו.

תפיסת האיסתישהאד של אל-קאעדה

בפרשנותו של בן לאדן לציווי האסלאם הוא הציב את חובת הג'האד, ובתוכה את האיסתישהאד כעיקר אמונה, מלבד חמש המצוות המסורתיות שכל מוסלמי חייב לקיים, ובכך הוא הפך את "המרטריות האסלאמית" לערך ארגוני עליון באל-קאעדה. בצד היותו של דפוס פעולה זה כלי טקטי יעיל במיוחד, הוא הפך למותג ארגוני ולמודל לחיקוי, המבטא את נכונות הלוחמים המוסלמים להקרבה עצמית עילאית, כפי שלתפיסתם ציום האל. הנכונות להקריב את הנפש ללא סייג מגלמת את היתרון המוסרי של הלוחם המוסלמי על פני כלל יריביו, ויתרונה משתווה לערכה הטקטי, ואף עולה עליו בחשיבותו. אל-קאעדה, שבנה את האתוס הארגוני שלו על התנדבות מרצון של חבריו להקרבה עצמית ומימושה בפועל בביצוע פיגועי התאבדות, שקד להנחיל את עקרון האיסתישהאד למצטרפים החדשים לשורותיו. בדרך זו הפכה נכונותו של מי שביקש להיות חבר פעיל באל-קאעדה להקריב את עצמו לתכונה החשובה ביותר שחפש הארגון בקרב המתגייסים לשורותיו,¹ והקרבת החיים בדרך האל תוארה במונחים של הפקת הנאה עילאית: "אנו מבקשים ממך את עונג ההתבוננות אל פניך, ומשתוקקים לפגוש אותך שלא בעת צרה [...] קח אותנו אליך [...]".² בן לאדן עצמו, בדבריו העידוד שלו לחברי הארגון לדבוק בדרך זו – משום חשיבותה הערכית ויעילותה בהפחדת יריביהם – קרא לעדת הנוהים אחריו "להיות חרוצים בביצוע פעולות ההתאבדות: פעולות אלה, השבח לאל, הפכו למקור גדול לטרור ופחד לאויב [...] אלו הן הפעולות החשובות ביותר".³ גם בהתייחסו לעצמו אמר: "אני לא מפחד מהמוות. להפך, מות קדושים הוא תשוקתי. מות הקדושים שלי יוביל להולדתם של אלפי אוסאמות".⁴ מלבד זה, המסר העובר בדברי ההאדרה לתופעת ההקרבה העצמית מתבטא במה שהפך לססמה שגורה בקרב שוחרי האיסתישהאדיה: "אנו אוהבים את המוות יותר מאשר יריבינו אוהבים את החיים". מסר זה מבקש להקרין את חוסר היראה של לוחמי הג'האד מאבדן החיים הגשמיים עלי אדמות, הזמניים ממילא, לטובת חיי הנצח הטהורים בגן עדן. הססמה מבטאת את עומק האמונה של הלוחמים המוסלמים הטהורים אל מול חולשת הרוח, הרפיון, הנהנתנות וחוסר הערכים של יריביהם. הצלחת הארגון להנחיל את אתוס האיסתישהאד לרבים מחבריו ולשכנעם להתנדב לפעולה השתקפה גם בעדות אחד ממפקדיו הבכירים, שהיה אחראי לשיגור מתאבדים רבים: "מעולם לא חסרו לנו מתאבדים פוטנציאליים – יש לנו מחלקה שנקראת "מחלקת המתאבדים". כאשר נשאל אם

עדיין היא פעילה, ענה בחיוב וציין: "היא תמיד תהיה כל עוד אנחנו בג'האד נגד הכופרים והציונים".⁵

לשיטתו של אל-קאעדה, ההקרבה למען האל היא זו שתבטיח את ניצחונו המובטח של האסלאם על הכפירה, את ניצחון הרוח על החומר, הנפש על הגוף, החיים שמעבר לעולם הזה על המציאות בחיי היום-יום, ובעיקר את ניצחון הטוב על הרע. בתפיסתו, פעולת ההקרבה מבטאת את תחושת ההשלמה הרגשית וההצדקה המוסרית של המעשה בעיני המבצעים ובעיני הארגון.

מחזון למעש

כדי לממש את חזונו באופן מעשי ולנהל מלחמת ג'האד אקטיבית באמצעות מערכת של פיגועי התאבדות הקים הארגון מנגנון ייעודי בשם "יחידת פיגועי חוץ-לארץ", שהייתה אחראית לביצוע פיגועי הארגון מחוץ לאפגניסטן. יחידה זו גם הייתה אחראית לטפח קשרים ולסייע לפעילי טרור שפעלו מחוץ למסגרת הארגון אך אימצו את דוקטרינת הפעולה שלו. מלבד זה הייתה יחידה זו אמונה על גיוס פעילים חדשים לשורותיו ועל הכשרתם למשימות מבצעיות ולוגיסטיות לקראת ביצוע פיגועים בחוץ-לארץ. היחידה נוהלה מאפגניסטן ומפקיסטן, ועמדה בקשר עם נציגיה בשלוחות שונות ברחבי העולם. היחידה היא חלק אינטגרלי במבנה ההיררכי של הארגון, וכפופה ישירות למפקד היחידה הצבאית. בראשות היחידה עמדו תמיד פעילים מבצעיים בכירים בעלי ניסיון וותק מבצעיים, ובהם חאלד שיח מוחמד, שהיה המתכנן והמוציא לפועל של פיגועי ה-11 בספטמבר (עצור מאז מארס 2003), מחמד רביע (חוסל ב-2005), אבו עבידה אל מצרי (נפטר ממחלה ב-2008) ואבו צאלח אל סומאלי (חוסל ב-2009).⁶ אף שאל-קאעדה סייע עוד בראשית שנות התשעים למבצעי פיגועי טרור, הוא החל לבצע עצמאית פיגועים רק מאוגוסט 1998, למרות המוניטין הרב שהוא צבר במשך השנים, שלכאורה שיך לו אחריות לעשרות רבות של פיגועי טרור ברחבי העולם. בפועל, בשנים 1998–2010 ביצע הארגון בעצמו בסך הכול כעשרה פיגועי טרור, שרובם המכריע היו פיגועי התאבדות. אל-קאעדה ניסה לבצע עוד מספר דומה של פיגועים במדינות שונות ברחבי העולם, אך הללו סוכלו. מלבד זה, ידוע כי הארגון היה מעורב בפיגועים שבוצעו בזירות הלחימה באפגניסטן, בפקיסטן ובעיראק; לכמה מהם הוא סייע בעקיפין ולמקצתם היו אחראים שותפיו מהטליבאן ומאל-קאעדה בעיראק.

קיימים כמה הסברים למיעוט היחסי של פיגועי אל-קאעדה בחוץ-לארץ: א. מדיניות מפקדי הארגון תועדפה כך שתתמקד בביצוע מספר מצומצם יחסית של פיגועים, אך שהללו ייתפסו כ"פיגועי בוטיק", דהיינו פיגועים איכותיים במיוחד, אשר תוכננו ביסודיות רבה ולאורך זמן ניכר, כדי להבטיח את הצלחתם וכדי שישמשו מודל לחיקוי לשותפיו לדרך.

ב. למרות דימוי העוצמה שבנה לעצמו ארגון אל-קאעדה בזכות פעולות הראווה שביצע, ובעיקר בזכות מערכת תעמולה משוכללת שפיתח, בסופו של דבר, מדובר בארגון קטן יחסית בהיקף כוח האדם שלו, שהיו בו ככל הנראה בשיא כוחו מאות חברים פעילים בלבד. מלבד זה, המשאבים הכספיים העומדים לרשותו מוגבלים ואינם משתווים לאמצעיה וליכולותיה של מדינה, ולו גם הקטנה ביותר. כל אלה הם מגבלה ניכרת ליכולתו לבצע פעילות טרור רחבת היקף נגד שלל יריביו.

ג. מעורבות הארגון בעשור האחרון, בשתי זירות לחימה מרכזיות באפגניסטן (שלהי 2001–2003), בעיראק (2003–2010), ולאחרונה בעימות חזיתי ואינטנסיבי עם כוחות מתוגברים של ארצות הברית ונאט"ו בזירת אפגניסטן-פקיסטן ("אפ-פק"), אילצה את מפקדי אל-קאעדה למקד את תשומת לבם בעיקר בהישרדות הארגון, וצמצמה את המשאבים הפנויים שלו לטובת פעילות הטרור מחוץ לאזורי הלחימה הללו. זו אחת הסיבות להסתמכותו הגוברת על פעילות שותפיו הקרובים שהוא מסייע להם.

ד. מפקדיו ופעיליו המבצעיים הבכירים של מנגנון פיגועי חוץ-לארץ, האחראי כיום לטרור מחוץ לזירת "אפ-פק", הם מטרה מרכזית וחוזרת לניסיונות מעצר וחיסול מצד צבאות ושירותי הביטחון של מדינות רבות ברחבי העולם. מאמצים אלה נשאו פרי, ורבים ממפקדיו ובכירי פעיליו אבדו.

למרות כל אלה, ביצע אל-קאעדה מאז 1998 ואילך שורה של פיגועי ראוה חמורים, ובהם שלושה פיגועי התאבדות עד מתקפת 11 בספטמבר וכשבעה אחריו, לצד כמה ניסיונות לביצוע פיגועי ראוה שלא עלו יפה. ייתכן שסיכולם מעיד על מידת הלחץ והקושי שהארגון נתון בהם, ובעיקר היחידה הייעודית שלו.

הפיגועים שקדמו לפיגועי ה-11 בספטמבר כללו את תקיפת השגרירויות של ארצות הברית בקניה ובטנזניה (אוגוסט 1998) באמצעות מתאבדים, תקיפה שנהרגו בה 224 ונפצעו כ-5,000 בני אדם; את תקיפת המשחתת האמריקאית USS Cole (באוקטובר 2000) באמצעות מתאבדים, שנהרגו בה 17 מלחים ונפצעו כארבעים; ואת פיגוע "שליח", פיגוע התאבדות שבוצע ב-9 ספטמבר 2001 על ידי שני מתחזים לעיתונאים שפוצצו את עצמם והרגו את מסעוד שאה, מנהיג "החזית הצפונית", שהייתה אופוזיציה עיקרית לשלטון הטליבאן באפגניסטן, כדי לקדם את האינטרסים של מארחיהם מהטליבאן. ההתנקשות נגד מסעוד שאה בוצעה יומיים לפני המתקפה בארצות הברית, ונועדה ככל הנראה למנוע תגובה יעילה נגד הטליבאן ואל-קאעדה בידי "החזית הצפונית" בהנהגתו. הפיגוע ב-11 בספטמבר בוצע כמתקפת מתאבדים רבת-משתתפים, והיה חדשני הן בהיבטים האסטרטגיים של מטרותיו, מספר הקרבנות שנגרמו בגללו, הנזק הכלכלי העצום שגרם והשלכותיו,

שחרגו הרבה מעבר לזירה שבוצע בה, והן בהיבט הטקטי אופרטיבי של שילוב כמה דפוסי פעולה קטלניים, חטיפת מטוס, התבצרות עם בני ערובה ופיגוע התאבדות תוך כדי שימוש במטוסים העמוסים דלק כחומר נפץ ליזימת הפיצוצים.

לאחר מתקפת ה-11 בספטמבר, שהייתה כמובן גולת הכותרת של פיגועי אל-קאעדה, ביצע הארגון עוד כמה פיגועי התאבדות. שניים מהם בוצעו על ידי מתאבדים אחדים: הראשון על ידי ניזאר נוואר, שהתפוצץ סמוך לבית כנסת יהודי בעיר ג'רבה בתוניסיה (2002);⁷ והשני על ידי ריצ'רד קולווין ריד – ה-"Shoe Bomber", שמפעילו הנחו אותו לפוצץ מטוס של חברת "אמריקן איירליינס" באוויר לקראת נחיתתו בארצות הברית, באמצעות חומר נפץ שהטמינו בנעליו (דצמבר 2001). שאר הפיגועים בחוץ-לארץ בוצעו בידי תאי טרור שגויסו, אומנו, הונחו ופוקחו בידי פעילים מבצעיים בכירים של היחידה לפיגועי חוץ-לארץ. הפיגוע הראשון בוצע בקניה בנובמבר 2002, וכוון ישירות נגד יעדים ישראלים במומבסה באמצעות רשת טרור שהונחתה על ידי פאזול הרון, פעיל מבצעי בכיר במנגנון פיגועי חוץ-לארץ, בעל ניסיון קודם בזירה, שפיקד על הפעולה בשטח. ההתקפה במומבסה בוצעה סימולטנית וכללה ניסיון יירוט מטוס נוסעים של חברת "ארקיע" באמצעות ירי טילים, ובו בזמן פיצוץ מכונית תופת נהוגה בידי שני מתאבדים במלון שהתארחו בו תיירים ישראלים. בטורקיה ביצע בנובמבר 2003 תא טרור מקומי שהונחה על ידי מפקדת אל-קאעדה שני פיגועי התאבדות כפולים בהפרש של חמישה ימים זה מזה. באיסטנבול הותקפו ב-15 בנובמבר שני בתי כנסת – "נווה שלום" ו"בית ישראל" – באמצעות משאיות תופת. בפיצוצים נהרסו בתי הכנסת ונהרגו 27 בני אדם, רובם טורקים מוסלמים, שישה יהודים, ונפצעו כ-300 אנשים. ב-22 בנובמבר בוצעו עוד שתי התקפות בו בזמן נגד יעדים בריטיים: שתי משאיות תופת התפוצצו בסניף של בנק HSBC ובקונסוליה הבריטית באיסטנבול. בפיגועים אלה נהרגו שלושים בני אדם, ובהם הקונסול הכללי הבריטי, וכ-400 נפצעו. רוב הקרבנות היו טורקים מוסלמים.⁸ ביולי 2005 ביצע תא טרור שאוכוון על ידי מפקד יחידת מבצעי חוץ-לארץ בפיקוח פעיל מבצעי בכיר מתקפת מתאבדים על מערכת התחבורה בלונדון נגד שלוש רכבות ואוטובוס. בפיגועים אלה נהרגו 52 ונפצעו עשרות רבות. ההתקפה בוצעה בידי שלושה אזרחים בריטים ממוצא פקיסטני ואחד נוסף מג'מייקה, אשר התארגנו בעיר מגוריהם לידס, ולאחר שהוכשרו במחנה אל-קאעדה בפקיסטן שוגרו למשימת ההתאבדות.

ראוי לציין כי ניסיונות נוספים לבצע פיגועי התאבדות בבריטניה באכוונת אל-קאעדה סוכלו בשנים 2004–2009, הבולט בהם היה ניסיון של תא טרור מקומי לבצע פיגועי התאבדות בשבעה מטוסים לכל הפחות בזמן טיסתם, אך אלה נבלמו בשלבים הסופיים של הכנתם באוגוסט 2006.⁹ מלבד זה, בשנתיים האחרונות ניסה אל-קאעדה כמה פעמים לבצע פיגועי התאבדות בארצות הברית

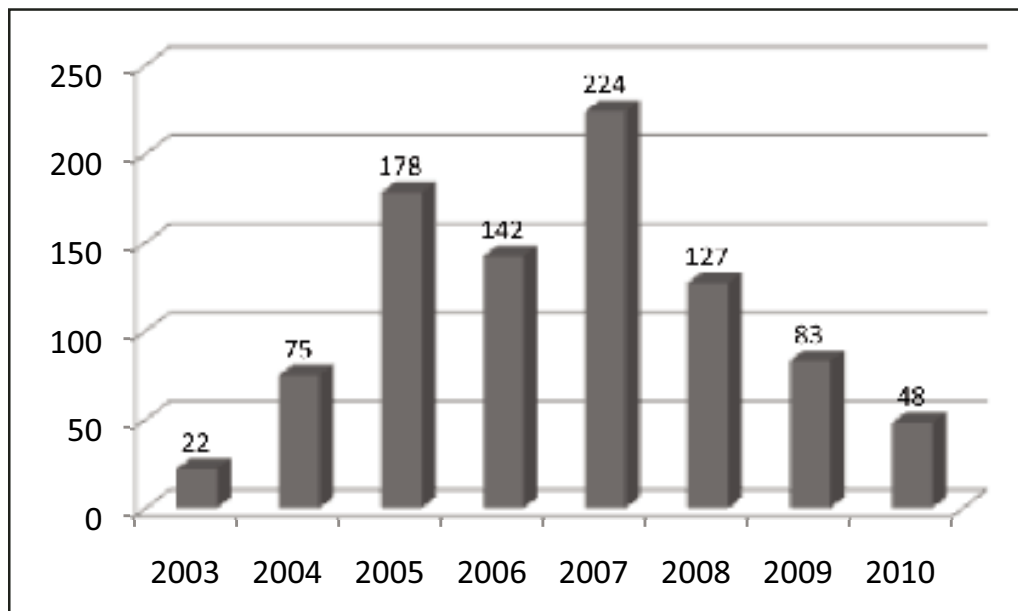
באמצעות מגויסים אזרחים אמריקאים ממוצא מוסלמי, ונראה כי יעדי תחבורה, כמו הרעיון המבצעי שהנחה את המתאבדים בלונדון, הם מטרה מועדפת הן באוויר והן במערכת של רכבות התחתית. הניסיונות לא עלו יפה.¹⁰

שותפי אל-קאעדה מאמצים את האיסטישהאדיה

בין ארגוני הטרור שאימצו את השקפת עולמו הסלאפיסטית-ג'האדיסטית של אל-קאעדה פשה והתרחב השימוש בפיגועי ההתאבדות. הדבר בלט בעיקר בקרב ארגונים ורשתות טרור ששיתפו עמו פעולה באופן הדוק יותר. בין אלה אפשר לציין את ארגון הג'מעה אסלאמיה, הפעיל בדרום מזרח אסיה, שביצע שורה של פיגועי התאבדות באינדונזיה, ובהם הפיגוע בבאלי ב-12 באוקטובר 2002, שנהרגו בו 202 בני אדם, והפיגוע במלון מאריוט ב-5 באוגוסט, שנהרגו בו 12 בני אדם ונפצעו 150.¹¹ מלבד זה, ארגוני טרור מעיראק, מערב הסעודית, מתימן וממדינות המגרב ואלג'יריה שנשבעו אמונים לבן לאדן, ובעקבות כך הכריזו על איחוד עם אל-קאעדה וזכו לאישור מהנהגת הארגון, החלו גם הם לבצע פיגועי התאבדות. בערב הסעודית החלה סדרה של פיגועי ההתאבדות בשנת 2003, בעיקר נגד מגוריהם של זרים שעבדו בממלכה ולאחר מכן כווננו נגד גורמי הביטחון והממשל בממלכה. הפיגוע האחרון בוצע על ידי הארגון המאוחד של אל-קאעדה בערב הסעודית ובתימן, הנקרא גם אל-קאעדה בחג'אז (Al-Qaeda in the Arabian Peninsula) לאחר שבינואר 2009 הוכרז רשמית על האיחוד שלהם עם אל-קאעדה,¹² כוון נגד סגן שר הפנים ובוצע בידי מתאבד סעודי שהגיע לפגישה עמו ופוצץ את עצמו באמצעות מטען חומר נפץ שהוטמן בתחתוניו, אך נכשל בהרג קרבנו המיועד. ארגון זה היה אחראי גם לשיגורו של עבד אל מוטלב, מתאבד עם מטען נפץ שהוסלק בתחתוניו אשר ניסה לפוצץ מטוס של חברת "אמריקן איירליינס" מעל שמי דטרויט שהוא טס עמו (דצמבר 2009). זו הייתה הפעם הראשונה שארגון זה פעל מחוץ לערב הסעודית ולתימן, ויתכן אף כי תאם את הפעולה עם אל-קאעדה. גם ארגון אל-קאעדה במגרב האסלאמי, שעל איחודו עם אל-קאעדה הוכרז בספטמבר 2006,¹³ ביצע כמה פיגועי התאבדות לאחר האיחוד, אשר כמה מהם כווננו נגד בכירי הממשל באלג'יריה ונגד גורמי או"ם הפועלים במדינה, ובו בזמן נעשו ניסיונות לבצע פיגועי התאבדות במרוקו. ארגון נוסף שנשבע אמונים לאל-קאעדה וזכה לאימוצו אל חיקו הוא ארגון אל-שבאב הסומלי. ארגון זה נשבע אמונים לבן לאדן, ובעקבות קבלת ברכת אל-קאעדה שיפר את הרמה ואת הדרגה של מטרותיו, והחל לבצע פיגועי התאבדות, בעיקר נגד בכירי הממשל והכוחות הזרים הפועלים בסומליה. גם ארגון זה פעל לאחרונה לראשונה מחוץ לסומליה כאשר ביצע שני פיגועי התאבדות מקבילים בקמפאלה בירת אוגנדה בסיום משחק הגמר בגביע העולמי בדרום אפריקה (יולי 2010).

תרשים 1: פיגעי התאבדות בעיראק 2003–אוגוסט 2010

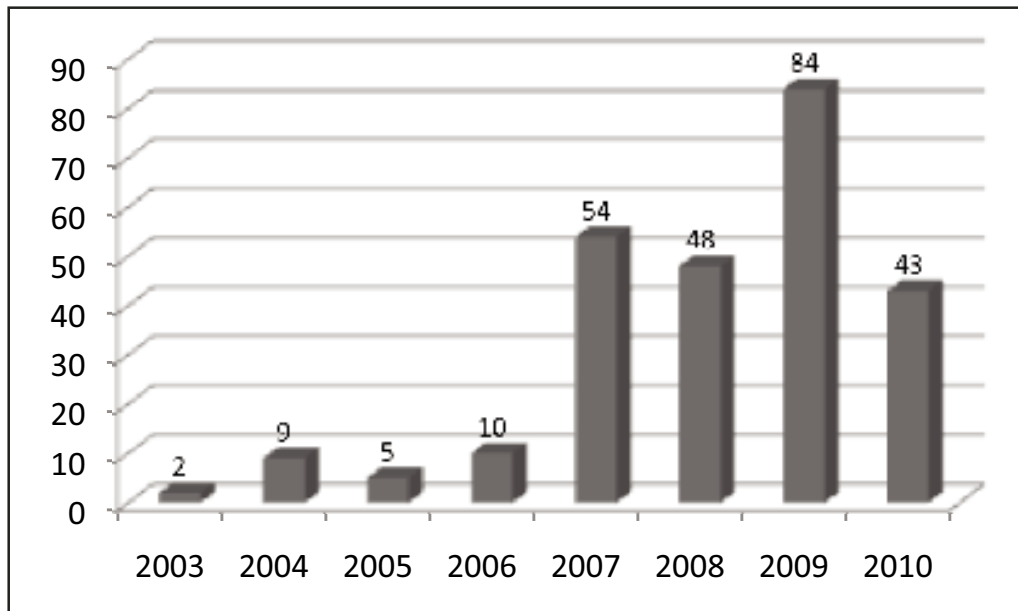
סך-הכול 899 פיגועים

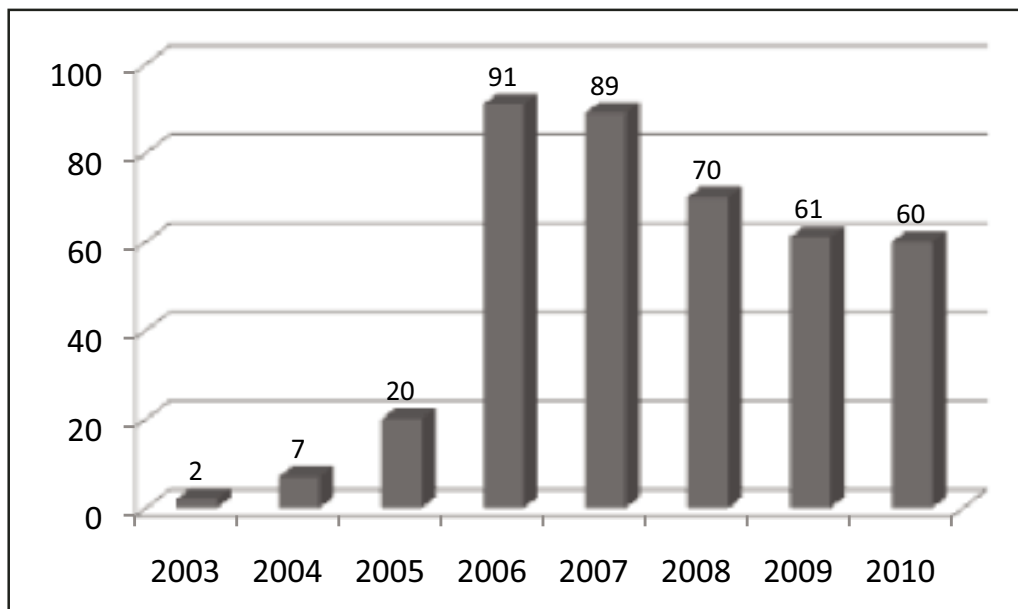
ראוי להדגיש כי שני הארגונים – אל-קאעדה בחג'אז ואל-שבאב הסומלי – שעד כה לא פעלו ואף לא איימו על יעדים ישראליים, שינו לאחרונה את מדיניותם, במישור הרטורי לפחות. כך קרא סגן מפקד אל-קאעדה בחג'אז לתקיפת האינטרסים של ישראל ותומכיה בכל העולם, ובייחוד כדי לחסום את גישתה של ישראל לים האדום,¹⁴ ואילו מנהיג אל שבאב הכריז בנובמבר 2009 כי ארגונו הקים יחידה מיוחדת בשם "גדודי אל-קודס", שתתמקד בפגיעה באינטרסים של ישראל באפריקה, ואף תעביר פעילים לשטחי ישראל והרצועה כדי לסייע ב"הוצאת הישראלים מהמקומות הקדושים".¹⁵

בעקבות התנהלות של שני ארגונים אלו בתקופה האחרונה, בעיקר בתחום פיגועי ההתאבדות, ראוי להתייחס לאיומיהם כסימן לרצינות כוונותיהם. ההשפעה המרכזית של אל-קאעדה על תפוצת פיגועי ההתאבדות ניכרה בזירות הלחימה העיקריות בעיראק, באפגניסטן ובפקיסטן. בעיראק בוצעו עד כה יותר מ-800 פיגועי התאבדות (ראה תרשים 1), חלקם הגדול בידי גורמי הג'האד העולמי ואנשי אל-קאעדה בעיראק. אמנם המספר המדויק של הפיגועים שבוצעו בידי גורמים אלה אינו ידוע, אך נראה כי כמה מהם לפחות בוצעו בידי ארגונים שיעיים כחלק ממאבק עדתי מול יריביהם הסונים. מלבד זה, השפעת אל-קאעדה על תפוצת טרור המתאבדים באה לידי ביטוי בשנים האחרונות גם בפעילות הטליבאן באפגניסטן ובפקיסטן (ראה תרשימים 2 ו-3). בשתי המדינות בוצעו בשנים האחרונות מאות פיגועי התאבדות שהפכו את ההקרבה העצמית לטקטיקה יעילה, קטלנית ומעשה שגרה בפעילותם.

תרשים 2: פיגועי התאבדות בפקיסטן 2003–אוגוסט 2010 סך-הכול 255 פיגועים

תרשים 3: פיגועי התאבדות באפגניסטן 2003–אוגוסט 2010 סך-הכול 398 פיגועים

סיכום

משנת 1998, אז נכנס אל-קאעדה בכל כובד משקלו לזירת מפעילי המתאבדים כמי שנושא על נס את ההקרבה העצמית בדרך האל כסמל וכערך ארגוני מלכד, הוא הפך את השימוש בדפוס פעולה זה לכלי המרכזי המוביל שלו ושל אחדים משותפיו לדרך הג'האד העולמי. אל-קאעדה היה זה שהפך את טרור המתאבדים מבעיה לוקאלית לאפידמיה בינלאומית חוצת גבולות. בשל כך הפכו אזרחים תמימים רבים בעולם מצופים פסיבים ב"תאטרון טרור המתאבדים"¹⁶ שהתרחש במקומות רחוקים מהם למשתתפים בעל כורחם ולקרבנותיו.

כמי שביצע יחסית מעט פיגועי התאבדות ברור שהשפעתו על תפוצת השימוש בדפוס פעולה זה עולה לעין ערוך על חלקו הנומינלי. אפשר לייחס לכך כמובן את אחריותו למתקפת הטרור הדרמטית בארצות הברית, אך גם ליכולת ההפקה של מערכת תעמולה משוכללת שהוא מנהל במקצועיות ובתחכום רב לאחר ביצוע פיגועים שלו או של אחרים המזוהים עמו, גם אם עשו זאת ללא תיאום עמו.

הלך הרוח הטוטלי, הרצחני והבלתי סלקטיבי, המתלווה לתפיסת האיסתישהאדיה מבית מדרשן של הקבוצות הסלאפיסטיות-ג'האדיסטיות, הפועלות על פי הדגם שהציב להן אל-קאעדה, מצביע על כך שככל הנראה פיגועי ההתאבדות צפויים להמשיך וללוות את זירות הטרור המקומית והבינלאומית כל עוד ימשיך אל-קאעדה לפעול, להפיץ את תורתו ולתמוך במימושה. על פי הדוקטרינה ודפוס הפעולה המוכרים של אל-קאעדה, ברור כי הוא שואף להציב רף גבוה יותר ויותר הן בראויות הפעולות והן בהיקף הנפגעים והנזק הנגרם בגללן עבור שותפיו וכי עד שארגון זה והאידאולוגיה הקיצונית המופצת על ידו לא ייתקלו במענה ראוי הן במישור הרעיוני והן במישור המעשי, צפויה תופעת המתאבדים להסלים ואולי אף להתרחב למדינות נוספות שטרם טעמו את נחת זרועם של אל-קאעדה ושותפיו.

בהיבט הישראלי יש לנחרצותו של אל-קאעדה בצירוף שותפיו לדרך, בעיקר אלה המצויים עמו בקשרי איחוד ושיתוף פעולה מבצעי, להפיץ את פיגועי ההתאבדות למספר רב של יעדים בחוץ-לארץ נגד שלל יריביו, משמעות של התרעה אסטרטגית. בעקבות התקפות התאבדות שכבר ביצע אל-קאעדה נגד יעדים ישראליים ויהודיים שגרמו הרוגים ונפגעים ורצונו המוצהר של הארגון ושותפיו להמשיך בכך, ראוי להתייחס לכוונותיו ברצינות מחמירה ולהיערך לקראתן, תוך כדי זיהוי מאגר הארגונים ורשתות הטרור השותפים לכוונה זו. מבחינה זו אפשר לראות בפיגוע הראווה שבוצע בנובמבר 2009 במומביי על ידי ארגון "צבא הטהורים", המקורב לאל-קאעדה (ובוצע לא כפיגוע התאבדות קלאסי עם פיצוץ התוקפים במטרותיהם אלא כפיגוע הקרבה עצמית שהסתיים במותם של תשעה מעשרת התוקפים), תמרור אזהרה ותזכורת לממשותה של סכנה זו.

הערות

- 1 National Commission on Terrorist Attacks upon the United States, 9/11 Commission report, Washington, United States, 2004, p. 234.
- 2 עבד אל עזיז מוקרן, מתוך: **סאות אלג'האד**, גיליון 18, 3 ביוני 2004.
- 3 Quoted in Christopher M. Blanchard, *Al Qaeda: Statements and Evolving Ideology*, CRS Report for Congress RL32759 (Washington, D.C.: Congressional Research Service, Library of Congress, 2005), p. 10.
- 4 "Osama says Taliban Rejected US Billions for Arrest", *Ausaf*, December 28, 1998, pp. 1, 7.
- 5 Fouda Yosri and Nick Fielding, *Masterminds of Terror*, Arcade Publishing, New York 2003, p. 114.
- 6 Oreg, Aviv, "Terror Analysis: Al-Qaeda's Special Operations Unit", CeifiT, April 10, 2008, <http://www.ceifit.com/?categoryId=27211&itemId=40843>
- 7 Hedges Chris, "Tunisian Killed in Synagogue Blast Was Unlikely Convert to Militancy", June 9, 2002, <http://www.nytimes.com/2002/06/09/world/tunisian-killed-in-synagogue-blast-was-unlikely-convert-to-militancy.html?sec=&spon=&pagewanted=all>
- 8 "Istanbul rocked by double bombing", BBC, November 20, 2003. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3222608.stm>
- 9 Michael Holden and Matthew Jones, "Briton Guilty of Trans-Atlantic Airline Bomb Conspiracy," Reuters (December 9, 2009). <http://www.reuters.com/article/idUSTRE5B83VL20091209>
- 10 "Najibullah Zazi", *New York Times*, February 22, 2010. http://topics.nytimes.com/topics/reference/timestopics/people/z/najibullah_zazi/index.html?s=oldest&
- 11 Suddath, Claire, "Bryant Neal Vinas: An American in Al-Qaeda", July 24, 2009. <http://www.time.com/time/nation/article/0,8599,1912512,00.html#ixzz0wflGPkoO>
- 12 "Bali death toll set at 202", BBC, February 19, 2003. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/2778923.stm>
- 13 Elegant, Simon "A New Wave Of Terror?", August 10, 2003, <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,501030818-474520,00.html#ixzz0wfNNxc9E>
- 14 Abdul Hameed Bakier, "Al-Qaeda Leaders in the Arabian Peninsula Speak Out," *Terrorism Focus* 6, No. 3, January 28, 2009. http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=34420
- 15 "Profile: Al-Qaeda in North Africa", BBC, June 3, 2009. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/6545855.stm>
- 16 Sheila MacVicar. "Al Qaeda Bombers Learn from Drug Smugglers: New Technique of Storing Bomb Materials Inside Body Cavity Nearly Kills a Saudi Prince", CBS Evening News, September 28, 2009. <http://www.cbsnews.com/stories/2009/09/28/eveningnews/main5347847.shtml>
- 17 Wadhams, Nick, "Suicide Bombing Marks a Grim New Turn for Somalia". *Time*, Thursday, December 3, 2009. <http://www.time.com/time/world/article/0,8599,1945398,00.html>
- 18 כפרפרזה על הביטוי שטבע בראיין ג'נקינס ממכון ראנד עוד בשנות השבעים, שתיאר את הטרור כתאטרון.